การศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

The Study of Local Literature Learning Achievement using Project Approach for Mathayomsuksa 5 Students

อนันตพร สาวิยะ (Anuntaporn Saviya)*
สมปัต ตัญตรัยรัตน์ (Sompat Tantriratna)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น ด้วยกิจกรรมโครงงาน 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อวิธีการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 45 คน รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมโครงงาน จำนวน 18 แผน จำนวน 24 ชั่วโมง แบบประเมินโครงงาน แบบทดสอบท้ายบทเรียน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความพึงพอใจ คือ แบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมโครงงาน แบบสังเกตและแบบประเมินพฤติกรรมการเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 94.35/100 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70/70

2. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อวิธีการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: วรรณกรรมท้องถิ่น กิจกรรมโครงงาน

Keywords: Local Literature, Project Approach

* *นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มวิชาเฉพาะการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*

** *รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the learning achievement on local literature through the project approach 2) to study students satisfaction towards learning methods on local literature through the project approach. The target group consisted of 45 Mathayomsuksa 5 students in Kud Khon Kaen Witthayakom School, Phu Wiang District, Khon Kaen Educational Service Arca 5 during the second semester of the 2009 academic year. The experimental research was used in this research.

The research instruments were classified into 2 types: 1) The data was callected by 18 Learning Management Plans with the project approach for a total of 24 hours, the Project Approach Evaluation Form, the exercise at the end of each chapter, 2) Instrument using for satisfaction study was the student satisfaction survey towards learning through the project approach, the Observation Form and the Learning Behavior Evaluation Form. The data were analyzed by mean and percentage.

The results were as follows:

1. The learning achievement on local literature through the project approach by Mathayomsuksa 5 students was equal to 94.35/100 which passed the specified criterion of 70%.

2. The students were satisfied at the highest level

ความเป็นมาและความสำคัญ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติมุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันโดยสังคมมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลาจัดการเรียนรู้ได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการจัดการเรียนรู้ และประสบการณ์ได้ หลักสูตรได้กำหนดสาระการเรียนรู้ เป็น 8 กลุ่มสาระ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มที่สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดที่เป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ ประกอบด้วย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ให้สนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จำเป็นต้องปรับวิธีการให้เหมาะสมมีความหลากหลาย กิจกรรมโครงงานเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้สู่ความสำเร็จ เพราะกิจกรรมโครงงาน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ครูเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน อำนวยความสะดวก ให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขเต็มศักยภาพ ไม่ปิดกั้นด้านเวลาและโอกาส สอดคล้องกับ สุพล วังสินธ์ (2543) ทั้งนี้การเรียนรู้แบบโครงงานยังทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะในการคิดค้นความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ยึดความสนใจของนักเรียนเป็นหลัก นักเรียนต้องร่วมกับครูผู้สอนในการสร้างคำถามเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่สนใจ กิจกรรมและวิธีการสอน จึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบได้หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่ง แก้วแดง (2543) และแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน อาทิ John Dewey, Piaget และ Vygostky ที่มีแนวคิดทาง

การศึกษามุ่งเน้นที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ รวมทั้งเป็นการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายในชุมชน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมอย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับ วิมลศรี สุวรรณรัตน์, มาฆะ ทิพย์คีรี (2544) และ เมธินี ศรีลาศักดิ์ (2548) ดังนั้น กิจกรรมโครงงานจึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอีกวิธีหนึ่งที่เป็นกระบวนการกลุ่มซึ่งนักเรียนได้วางแผนเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง และสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาใหม่ได้ ทั้งยังเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ค้นหาคำตอบมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนภาษาไทย สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม โดยเฉพาะวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้นักเรียนสามารถ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้ การเรียนรู้ด้วยความเพลิดเพลินจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจและจดจำได้ดี ทำให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และรักษาไว้จนถึงปัจจุบันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของไทยที่เกิดจากภูมิปัญญาทางภาษาของปราชญ์ชาวบ้านในการคิดสร้างสรรค์ผลงานออกมาเป็นวรรณกรรมรูปแบบต่าง ๆ เช่น เพลง ภาษิต นิทาน ตำนาน ผญา คำสอย กลอนลำ เป็นต้น วัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิง หรือต้องการจะสะท้อนถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลังในการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น ๆ สอดคล้องกับ เสนีย์ วิลาวรรณ (2548)

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนภาษาไทย มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างยิ่งจึงสนใจในการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นด้วยการนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน มาใช้ในการจัดทำแผนการเรียนรู้ตามขั้นตอนดังนี้ คือ การเลือกเรื่อง ออกแบบการทำงานปฏิบัติตามแผน การสรุปวิเคราะห์และการเขียนรายงาน การนำเสนอโครงงาน นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 70/70
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อวิธีการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

นิยามเฉพาะศัพท์

1. วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง งานเขียนหรือเรื่องเล่าที่เป็นเรื่องราวของท้องถิ่นในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์ตำนาน 2) นิทาน 3) พุทธศาสนา 4) คำสอนที่เป็นวรรณคดี 5) เบ็ดเตล็ด
2. ผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง คะแนนของนักเรียนที่ได้จากคะแนนระหว่างเรียน และคะแนนจากการประเมินโครงงานที่ผ่านเกณฑ์ 70/ 70

70 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากคะแนนระหว่างเรียนและจากการประเมินโครงงานโดยใช้ Scoring Rubic ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

70 ตัวหลัง หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด

3. กิจกรรมโครงงาน หมายถึง วิธีการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเข้าใจและเสริมสร้างความสามารถในการวิเคราะห์ วางแผนการค้นหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ตามขั้นตอน ดังนี้

1) การเลือกเรื่อง

2) การออกแบบและกำหนดกิจกรรมที่เป็นกระบวนงานของโครงงาน

3) การปฏิบัติตามแผนงาน

4) การสรุป วิเคราะห์ผลและการเขียนรายงาน

5) การนำเสนอโครงงาน

4. ความพึงพอใจของนักเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนต่อวิธีการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานและศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อวิธีการเรียน ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 45 คน

2. รูปแบบการวิจัย การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) หมายถึง การทดลองเพียงกลุ่มเดียวหลังจากได้รับการจัดกระทำตามขั้นตอนแล้วมีการวัดผลหลังการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น ได้แก่

1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมโครงงานจำนวน 18 แผน จำนวน 24 ชั่วโมง

2) แบบประเมินโครงงาน (Scoring Rubic)

3) แบบทดสอบท้ายบทเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความพึงพอใจ

แบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนต่อวิธีการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน

3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย 1) ค่าเฉลี่ย 2) ร้อยละ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 18 แผน จำนวน 24 ชั่วโมง โดยให้นักเรียนเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน ผลปรากฏ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การปฐมนิเทศ นักเรียนศึกษาความหมายและขั้นตอนการทำโครงงานจากใบความรู้และตัวอย่างโครงงาน โดยผู้วิจัยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการทำโครงงานและให้นักเรียนสามารถทำใบงานท้ายชั่วโมง พบว่า นักเรียนสามารถสรุปขั้นตอนได้ถูกต้อง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2–4 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้และสังเกตการจดบันทึกของนักเรียนและการอภิปรายภายในกลุ่มและตรวจคำตอบจากใบงาน พบว่า นักเรียนสามารถสรุปเรื่องที่สนใจและบอกแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5-6 ความรู้เกี่ยวกับโครงงาน เป็นการจัดการเรียนรู้เรื่องการทำโครงงาน ในแผนนี้นักเรียนแต่กลุ่มได้ศึกษาใบความรู้ และฝึกเขียนสมมติฐาน เขียนจุดประสงค์ เขียนเค้าโครงและเลือกหัวข้อที่สนใจ ได้หัวข้อเพื่อที่จะศึกษา ดังนี้ ผญา คำสู่ขวัญ หมอลำ คำสอย ปริศนาคำทาย นิทานเรื่องท้าวก่ำกาดำและขูลูนางอั้ว หลังจากนั้นตัวแทนจับสลากหัวข้อและลงมือเขียนจุดประสงค์ตามหัวข้อของกลุ่ม โดยภาพรวมทุกกลุ่มเขียนได้ถูกต้อง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7-12 การปฏิบัติโครงงาน นักเรียนแต่ละกลุ่มเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เวลาทั้งหมด 2 สัปดาห์ ทั้งนี้นักเรียนได้ใช้เวลานอกห้องเรียนดำเนินการเก็บข้อมูลและพบครูที่ปรึกษา ในชั่วโมงเรียนเพื่ออภิปรายและสรุปตอบข้อซักถาม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13-14 การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อนักเรียนเก็บข้อมูลครบถ้วนแล้วแต่ละกลุ่มได้อภิปรายและสรุปงานตนเองโดยดูจากตัวอย่างงานของคนอื่นและปรึกษาครูที่ปรึกษา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15 การเขียนรายงานโครงงาน นักเรียนดูตัวอย่างจากตัวอย่างและศึกษาใบความรู้และให้ทุกคนได้ลองฝึกเขียนรายงานหัวข้อเรื่องที่ตนศึกษา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 16-17 การนำเสนอ ผู้วิจัยให้นักเรียนฝึกการนำเสนอด้วยวาจาโดยให้ศึกษาใบความรู้และทดลองพูดหน้าชั้น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 18 การประเมินโครงงาน เมื่อนักเรียนจัดทำเสร็จทุกขั้นตอนแล้วแต่ละกลุ่มได้นำเสนอโครงงานต่อครูที่ปรึกษาหลังจากนั้นแต่ละกลุ่มจัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและร้อยละของผลการประเมินโครงงานและผลการทดสอบท้ายบทเรียน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน มีคะแนนเฉลี่ย 3.79 คิดเป็นร้อยละ 94.35 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 สรุปว่าผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อวิธีการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน ได้ค่าเฉลี่ย 4.54 คิดเป็นร้อยละ 90.8 นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

การอภิปรายผล

การศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีค่าเฉลี่ยของคะแนนและจำนวนผู้ผ่านเกณฑ์เท่ากับ 94.35/100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 70/70 เนื่องมาจาก

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมโครงงาน เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะนักเรียนได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการได้ลงมือปฏิบัติจริงและสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง ในกระบวนการจัดการเรียนรู้นักเรียนแต่ละกลุ่มมีโอกาสช่วยเหลือกันและกันทั้งนักเรียนที่เก่ง ปานกลาง และอ่อน ซึ่งสอดคล้องกับ วิมลรัตน์ สุนทรวิโรจน์ (2545) ที่กล่าวถึงการจัดกิจกรรมโครงงานว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างองค์ความรู้หรือแก้ไขปัญหาด้วยการศึกษาค้นคว้าทดลองตามขั้นตอน ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข สนุกสนานทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

2. การใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ในบรรยากาศที่แปลกใหม่และน่าสนใจ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนเอง ซึ่งช่วยสนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ ส่งผลให้เกิดความใกล้ชิดกับชุมชน ได้เรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ใหญ่ที่มีความรู้ และเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศจากการที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทำให้ความรู้ที่ได้มีความคงทน ซึ่งสอดคล้องกับ วิยดา อุ่นอ่อน (2546) ที่กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนช่วยให้นักเรียน เรียนได้ผลดี เรียนรู้ได้ง่ายและฝังแน่นในความทรงจำ นอกจากนี้การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นยังช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ได้ง่ายขึ้น รวมทั้งเกิดความรักและหวงแหนศรัทธาในวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนของตนเองอย่างกลมกลืน

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกศึกษาแหล่งเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นได้ตามความสนใจทำให้นักเรียนได้เข้ากลุ่มตามความต้องการของตนเอง และเนื่องจากนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ในระดับที่ไม่แตกต่างกันมากนัก จึงทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องการแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อนักเรียนได้อยู่ในกลุ่มที่ตนเองสนใจแล้วจึงมีแรงจูงใจในการร่วมกันวางแผน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และปฏิบัติการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานโครงงานได้อย่างเหมาะสม เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานนักเรียนก็สามารถใช้ความร่วมมือร่วมใจร่วมแรงและร่วมกันคิดเพื่อแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าพอใจสำหรับผู้วิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แขมณี (2544 อ้างถึงใน อัจจิมา เกิดผล, 2539) ที่ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่ใช้กลุ่มแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกันเพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้การใช้กระบวนการกลุ่มยังช่วยให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มในห้องเรียนอีกด้วย จึงนับว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้

กระบวนการกลุ่มนั้นช่วยให้ได้ทั้งเนื้อหาด้านวิชาการและมิติสัมพันธ์ทางสังคม และ อัจจิมา เกิดผล (2539) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มนั้น นอกจากผู้เรียนได้เรียนรู้ด้านเนื้อหาแล้วยังช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิด ค้นคว้าและแก้ปัญหาร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล้าแสดงความคิดเห็นและแสดงออกในด้านต่าง ๆ เช่น การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

4. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสคิด ออกแบบ ทดลอง ปฏิบัติ แก้ไข เรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น กิจกรรมการแบ่งกลุ่มที่นักเรียนต้องใช้ความถนัดและความสนใจของตนเองในการเลือกแหล่งเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นที่ตนสนใจ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น คือ การได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มของตนเอง นักเรียนได้เรียนรู้นิสัยใจคอและการปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกกลุ่มและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องศึกษา ทักษะการพูด เมื่อนักเรียนต้องพบปะกับวิทยากรท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ นักเรียนต้องเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงต้องฝึกทั้งกิริยามารยาทและการใช้ภาษาในการพูดให้เหมาะสม รวมทั้งการที่นักเรียนนำผลงานการสัมภาษณ์ที่ผ่านการระดมการคิดวิเคราะห์จากสมาชิกในกลุ่มจนได้ข้อมูลความรู้แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาเรียบเรียงและนำเสนอโดยการพูดหน้าชั้นเรียน ตลอดจนทักษะการเขียน ซึ่งได้แก่การจดบันทึก และการเขียนรายงานสรุปผล ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมานี้สอดคล้องกับ (ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ, 2545) ที่กล่าวถึง ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า คือการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดสาระที่จะเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงจนค้นพบข้อความรู้และวิธีการปฏิบัติด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้ 1) การศึกษาความสนใจและความต้องการของผู้เรียน 2) ออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน 3) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนพึ่งตนเองในการเรียนรู้ 5) ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดสาระการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง 7) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ 8) ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ค้นพบไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากเหตุผลดังกล่าวทั้ง 4 ข้อ แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงานมีส่วนสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งทักษะทางสังคมที่ได้จากการทำกิจกรรมกลุ่ม ทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม ทักษะการพูด โดยเฉพาะการพูดเพื่อสัมภาษณ์หรือสอบถามข้อมูลจากผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนการพูดนำเสนอผลงาน รวมถึงทักษะการเขียนในการจดบันทึกและการเขียนรายงานสรุปผล นักเรียนจึงได้เรียนรู้ทั้งทักษะทางวิชาการและเรียนรู้ที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

นอกจากนี้การศึกษาผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน ยังมีผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนว่านักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เนื่องจากวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นเนื้อหาที่ใกล้ตัวนักเรียนและนักเรียนต้องค้นคว้าข้อมูลจากชุมชนของตนเองด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้เนื้อหาที่สนุกสนานแปลกใหม่ รวมทั้งได้มีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชนของตนเอง ได้เห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ชุมชน ก่อให้เกิดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงรัตน์ วิทยตมาภรณ์ (2541) และ รจนา เฉลิมชัย (2546) ที่พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ข้อค้นพบ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คุณภาพของเนื้อหาจากรายงานผลการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรม

โครงงานของนักเรียน พบว่าเรื่องที่นักเรียนทุกกลุ่มสนใจศึกษาเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด มีประเด็นในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. วิเคราะห์ด้านประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น

โครงงานที่ 1 เรื่อง คำผญา เป็นศิลปะการใช้ภาษาของคนอีสานในอดีต แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ผญาอวยพร ใช้กล่าวในงานต่าง ๆ หรือทำบุญ ผญาสอนใจ (ผญาภาษิต) มีลักษณะเป็นคติสอนใจเป็นการสอนแบบเปรียบเปรย เพื่อให้คนรู้จักคิดวิเคราะห์ และผญาเกี้ยว เป็นคำพูดโต้ตอบกันระหว่างชายกับหญิง ที่เรียกว่า จ่ายผญา หรือว้าโตงโตย

นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะของผญาแสดงให้เห็นถึงความหลักแหลมทางเชาว์ปัญญาและคารมคมคายของผู้พูด เป็นภาษาที่ทรงคุณค่าทางวรรณศิลป์ ใช้โวหารเปรียบเทียบโน้มน้าวจิตใจ มีเสียงสัมผัสเสนาะหูเรียบเรียงเป็นจังหวะหนักเบา มีเสียงสูงต่ำต่อเนื่องอย่างไพเราะ

โครงงานที่ 2 เรื่องคำสู่ขวัญ เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีตามความเชื่อของชาวบ้านการสู่ขวัญเป็นการเรียกขวัญหรือวิญญาณให้มาสถิตอยู่ในตัวคน เชื่อว่าจะทำให้มีอายุยืนและเป็นการให้กำลังใจในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลของเจ้าของขวัญและผู้เข้าร่วมพิธี คำสู่ขวัญมีหลายประเภท เช่น สู่ขวัญนาค คือ การเรียกขวัญให้กับผู้ที่จะบวชในวันก่อนบวช สู่ขวัญแต่งงาน คือ การเรียกขวัญให้กับคู่บ่าวสาวในพิธีแต่งงาน นอกจากนี้ยังพบว่า คำสู่ขวัญสามารถแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนอีสานในอดีต ว่ามีความเชื่อและความผูกพันเกี่ยวกับเรื่องของปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ เรื่องวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างแนบแน่น

โครงงานที่ 3 เรื่องปริศนาคำทวย (คำทาย) เป็นวรรณกรรมการละเล่นเพื่อความสนุกสนาน ใช้สำนวนโวหารง่าย ๆ เด็ก ๆ ใช้ทายแก้ปริศนากัน วิธีผูกปริศนานั้นจะเลือกลักษณะเด่นของพืช สัตว์ สิ่งของ มาผูกให้มีเงื่อนงำหรือใช้ความหมายเชิงเปรียบเทียบแสดงให้เห็นระเบียบวิธีคิดของเด็ก ๆ เช่น ลักษณะเด่นของหอยโข่ง คือ ก้นชี้ ก้นแหลมขมวดเกลียว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่า โครงสร้างของปริศนาคำทายมีส่วนประกอบสำคัญ 6 ส่วน ดังนี้ 1) อารัมภบท คือ การเริ่มต้นปริศนาคำทาย เช่น ภาคเหนือ อะหยังเก๊าะ ไม้คานโก่งข้ามท่ง 3 แสน ตอบ รุ้ง 2) บอกสมญา คือ การนำลักษณะเด่นๆ ของตัวปริศนามาสร้าง เช่น กะลาซีกเดียว ตอบ พระจันทร์ครึ่งซีก 3) พรรณนาลักษณะ คือ อธิบายลักษณะรูปพรรณสัณฐานของตัวปริศนาขยายความให้เห็นตัวปริศนาว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น สุกเต็มฟ้า กาตอดกะบ่เหมิด ตอบ ดาว 4) จุดบอดหรือจุดสนใจ คือ ส่วนที่อธิบายลักษณะเพิ่มเติมเชิงเปรียบเทียบ เพื่อทำให้ผู้ทายเกิดความสับสน ก่างขาตาเดียว ปากเบี้ยวนิ้วกระดิก ตอบ คนยิงปืน 5) บทสรุป คือ ส่วนที่เน้นคำถามชัดเจน อธิบายจุดบอดหรือตอนสรุปคำถาม เช่น ต้นท่อคก ใบปกดิน ตอบ ตะไคร้ 6) คำเฉลย คือ คำตอบที่ผู้ทายสงวนไว้ เช่น ไก่บักลาย ตายอยู่ป่าอ้อย คนสามร้อยปาดกินกันบ่เหมิด ตอบ สับปะรด เป็นต้น

โครงงานที่ 4-6 เรื่องกลอนลำ เป็นเพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่คนอีสานนิยมขับร้องเล่นกันมาก มีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิง โดยการนำเอาเรื่องราวในวรรณคดีหรือนิทานมาขับร้องเป็นบทกลอนในทำนองที่เป็นภาษาอีสาน มีคำร้องและจังหวะที่สนุกสนาน

นอกจากนี้ยังพบว่า มีนิทานพื้นบ้านอีสานเรื่อง ขูลูนางอั้วและท้าวก่ำกาดำ เป็นนิทานที่ ชาวอีสานนิยมนำมาแสดงหมอลำมากที่สุด (โดยเฉพาะในเขตอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น)

2. วิเคราะห์ด้านวรรณศิลป์

การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นด้านวรรณศิลป์ หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์ด้านศิลปะการประพันธ์ พบว่าผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านธรรมดาที่มีความสามารถในการใช้สำนวนภาษาได้อย่างแยบยล เมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์โครงงานทั้ง 6 เรื่อง แล้วสามารถสรุปได้ว่า

1) การใช้สำนวนโวหาร คือ การแสดงข้อความในทำนองต่าง ๆ เพื่อให้ข้อความนั้นได้ เนื้อความหรือได้ใจความดี มีความหมายชัดเจน เหมาะสม น่าอ่าน จากโครงงานทั้ง 6 เรื่อง มีการใช้สำนวนโวหาร 2 ชนิด คือ

บรรยายโวหาร หมายถึง โวหารที่ใช้ในการอธิบาย เล่าเรื่องราวเหตุการณ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียด แจ่มแจ้ง การเรียบเรียง และการใช้ถ้อยคำ จึงมักเลือกใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมาย ตรงไปตรงมา กะทัดรัด ชัดเจน เช่น ผญาคำสูขวัญ เป็นต้น

พรรณนาโวหาร หมายถึง โวหารที่กล่าวถึงความงามของธรรมชาติ สถานที่ หรือความรู้สึกนึกคิดอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้ง และเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตาม โดยใช้ถ้อยคำที่มีความไพเราะและความหมายที่ลึกซึ้ง น่าสนใจ และส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ เช่น “ท้าวก็เป่าจ้อย ๆ อ้อยอิ่นกินนะรี บุญมีเลยแถลงดังก้องเสียงแคนดังม่วนแม้งพอล้มหลูดตายไปนั้น (กลอนลำ)

2) การเล่นคำ คือ การสรรคำมาเรียบเรียงในบทประพันธ์โดยการนำคำคำเดียวมาใช้ซ้ำ ๆ ในที่ใกล้ ๆ กันเพื่อย้ำความหมายของข้อความให้หนักแน่นมากยิ่งขึ้น เช่น หญาก็หญามาถ่อน หญาก็หญามาใส่ หญาบ่แม่นหมากหญ้า หญาได้ก็บ่คัน (ผญาเกี้ยว)

3) การใช้โวหารภาพพจน์ “คำพูดที่เป็นสำนวนโวหารทำให้นึกเห็นภาพ” หมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียงโดยไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ผู้ประพันธ์มีเจตนาให้ผู้อ่านเข้าใจและเกิดความรู้สึกประทับใจยิ่งขึ้นกว่าการใช้คำบอกเล่าธรรมดา กวีหรือผู้ประพันธ์จะมีวิธีใช้ภาพพจน์ได้หลายวิธี และจากโครงงานทั้ง 6 เรื่องพบการใช้โวหารภาพพจน์ ดังนี้

การใช้อุปมาอุปไมย คือการเปรียบเทียบของสองสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน เช่น “อ้ายผู้เตี้ยม่อต้อโตต่ำคือ ตอ ได้แต่ชูคอซม เบิงหงส์เทิงฟ้านั่นแหล่ว” (ผญาเกี้ยว)

การใช้อติพจน์ (การกล่าวเกินจริง) คือ การกล่าวถึงสิ่งไม่มีตัวตนให้มีตัวตน เช่น “อัศจรรย์ใจกุ้ง สิกุมกินปลาหมึกใหญ่ ปลาซิวไล่สวบแข่ หนีไปลื้อยู่หลืบหิน” (ผญาสอนใจ)

การใช้สัทพจน์ (เลียนเสียงธรรมชาติ) คือ การใช้เสียงเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น ลมพัดต้องใบไผ่โวกวิโว ลมพัดต้องใบไพโวกวิเวก (กลอนลำ)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ครูควรจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความคุ้นเคยและทำความเข้าใจขั้นตอนของกิจกรรมโครงงานก่อนการเลือกหัวข้อในการศึกษา

2) ครูควรจัดกิจกรรมเสริมเพื่อฝึกทักษะการนำเสนอผลงานก่อนหรือระหว่างการศึกษา ด้วยกิจกรรมโครงงานตามความเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1) ครูควรสนทนากับนักเรียนก่อนเรียนเกี่ยวกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นด้วยกิจกรรมโครงงาน

2) ครูควรศึกษาพื้นฐานการเรียนรู้แบบกลุ่ม การแนะนำเบื้องต้น เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

3) ครูควรสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน เช่น จัดกิจกรรมนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศผ่อนคลายและเป็นกันเองเพื่อให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ณัฐวรรณ มานิชพงษ์. (2550). **การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ. (2537). **ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของครูมืออาชีพ.** กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.

ทิศนา แขมมณี. (2547). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงรัตน์ วิทยตมาภรณ์. (2541). **การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เมธินี ศรีลาศักดิ์. (2548). **การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยโครงงาน เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รจนา เฉลิมชัย. (2546). **ความคิดเห็นของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชั้นสูงที่มีต่อการใช้แหล่งวิทยาศาสตร์เรียนรู้ประกอบการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อการอาชีพ.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รุ่ง แก้วแดง. (2542). **ครูสมพรสอนลิง**. กรุงเทพฯ: มติชน.

วิยดา อุ่นอ่อน. (2546). **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้โดยเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับแหล่งเรียนวิทยาการชุมชน.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2545). **กระบวนการเรียนรู้โดยโครงงาน.** เอกสารประกอบการสอน. มหาสารคาม: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิมลศรี สุวรรณรัตน์ และมาฆะ ทิพคีรี. (2544). **คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการทำโครงงาน**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.

สุพล วังสินธ์.(2536). **ลักษณะของครูดีที่สอดคล้องกับสังคมไทย. วารสารสถาบันพัฒนาหลักสูตร, มกราคม-มีนาคม, 12** (113), 46-47.

เสนีย์ วิลาวรรณ. (2544). **พัฒนาทักษะภาษา ม.5 เล่ม 3.** กรุงเทพฯ: วัฒนาพาณิช.

อุไรวรรณ พนาลี. (2548). **การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง ขนมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณัฐพงศ์ ฉลาดแย้ม. (2547). **การพัฒนากิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนในอำเภอศรีบุญเรือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อัจจิมา เกิดผล. (2539). **จะสอนภาษาไทยให้สนุกได้อย่างไร.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.